MONITOR

Nro: IV.

Na R. P. 1775.

Dnia 14. Stycznia.

Mości Panie MONITOR

ZDarzyło mi się słyszeć w dalekich mieszkania mego stronach, że list moy pod Nrem 53. Roku 1773. nie był tym sercem przyięty, iakom się spodziewał, á zaczym nie czekaiąc aby mi kto na niego odpisywał, y aby

D zdanie

zdanie moie sądzono rownie dziwacznym, iak Rzeczpospolitą Platonową, chcę myśl moią dostateczney wyłuszczyć, pewnym u siebie będąc, że uczony Monitor nad zawiłość y wysokość wyrazow, przekłada raczey dowody iasne, dokładne, y gruntowne rzeczy. Wyraziłem iuż w przeszłym Pismie, że Osoby przeznaczone odemnie do Rzemiosła, wyłączam od służby Woyskowey, dla niesposobności ich zdrowia, choć zkąd inąd stanowi żołnierskiemu winien będąc wszelkie uszanowanie, nayprzyzwoitszą sądzę go bydź zabawą dla Szlachty, zostaie mi iedynie powiedzieć iakie to mogą upatrzyć się Rzemiosła.

Fizyka doświadczaiąca, ktora w wiekach naszych tak nie daleko przybliżyła się do natury, nayszacownieyszą dla Ludzi umieiętnością nazwać się może. Za ley

bowiem

bowiem pomocą dociekamy nayſkrytſzych taiemnic, czyniemy ſobie wygodę y ulgę, przez wynalezienie machin do podnoſzenia ciężarow, do przyśpieſzenia roboty, do uprawy roli, oſuſzenia wod, y innych niezliczonych pożytkow. Zamilczyć nie można owych przedziwnych Szkieł, przez ktore daią ſię widzieć nieſkończone podzielności rzeczy, á w nich wielkość y mądrość Stworcy z porządku naydrobnieyſzych cząſtek, moc y ſprężyſtość onych, w złożeniu rozmaitego ciała, y na reście ſposoby przyſtoſowania ich do naſzych potrzeb poznaiemy. Kto ztąd nie widzi, że ſporządzenie dzieł takowych Fizyki, daleko ieſt ſzacownieysze nad Fabryki Złotogłowow, Porcellan, Koronek drogich &c. á przecie iawno ieſt, że nieſzczęściem wieku naſzego, dla niedoſtatku liczby Mechaniſtow, te piękne wynalazki

w iednych Kraiach ſą bardzo rzadkie y koſztowne, w drugich nieznaiome cale, w innych ſame tylko Matematyczne przyozdabiaią Sale, y po większey części nadwerężone, zepſute lub zarzucone, zamiaſt że zbytek coraz bardziey pomnażany y poważany ieſt od Obywatelow każdego niemal Państwa. Swiadkiem ſą tego Zęgary z nadzwyczaynym przemyſłem ſporządzone, znayduiemy w nich niepodobieństwo naprawy, y tylko użalamy ſię nad loſami udaremnioney pracy zręcznego Rzemieślnika. Słowem mowiąc, ieźli w tych czaſach Kraie Europeyſkie kwitną Naukami y wiadomością wſzelkich rzeczy, przeczyć także nie można, iż nie przyszła do tego ſtopnia Mechanika, aby tak łatwo było naywygodnieyſzych do życia doſtać Machin, iak ieſt nie ciężko towarow,

y ro-

y robot okazałości á czaſem y zbytkowi dogadzaiących.

Nie zaſtanawiaiąc myśli nad Rządem innych Narodow, przyznać należy, iż takich Mechaniſtow naybardziey Kroleſtwo naſze potrzebuie, z przyczyny ſzczęśliwey w nim żyzności y wielkiey części Obywatelow bawiących ſię Rolnictwem, á zatym czyliżby nie była rzecz przyzwoita, aby ta uboga Szlachta, ktora żadnego nie ma innego ſposobu życia, y ſobie y Oyczyżnie ſtała ſię użytéczną, przykładaiąc ſię do Rzemiosła ſztuk Fizyki doświadczaiącey, ci zaś ktorzy maią oświecenia więcey, aby im dopomagali obiaśnieniem ich z nauki Matematyczney. Jako zaś wſzyſtkie kunſzta y ſztuki przez emulacyą cnotliwą w gorę iść zwykły, tak y naſze Kroleſtwo znalazłoby w czaſie oſoby, ktoreby ſłuſznie

ſznie Cudzoziemcy ſami naśladować mieli ſobie za chwałę. Doſkonalenie ſię codzień większe w tey nieporownaney umieiętności odkrywałoby światu, przedziwne cuda mądrości y dowcipu ludzkiego.

Niżeli świat przyszedł do tey wielkości, w iakiey go teraz widziemy, naczynia z drogich kruſzczow były nie znaiomą y nie okrzeſaną bryłą ziemi, mieſzkania, mury, ubiory y pokarmy znaydowały ſię w nayprościeyszey poſtaci y ułożeniu, przemyſł wſzyſto wykſztałcił, ſtaranność przydała blaſku, pięknośći, y ſzacunku. Ktoż będzie mowił, że ta zabawa ſzpeci Szlachcica? y owſzem widzi ſię bydź rzeczą ſłusznieyszą, aby tylko ludziom krwi y urodzenia zacnego pozwolona była. Jle ſię znayduie z przemyſłu ludzkiego Machin, tyleby mogło bydż nowych

wych

wych rodzaiow Rzemieślnikow, á co więcey, ile nawet części w każdey ſztuce, iako ſię dzieie w Angliy względem Zegarkow. A daymy to, żeby tylko iedna wyłączona była dla Szlachty, pytam ſię czyliby ſtan ktory mogł na to narzekać?

Liczba pracowitych Mieſzkańcow podobnoby daleko bardziey ubogaciła wſie y Miaſta naſze, niżeli teraz, kiedy na nie wſzyſtkie ciężary podatkow Narodowych zwalone.

Reszta w naſtępuiącym Monitorze.

w WARSZAWIE
w Drukarni Mitzlerowſkiey
Za pozwoleniem Starſzych.